

Nuruosmaniye Kütüphanesi

Neriman MALKOÇ

Nuruosmaniye kütüphanesi; Nuruosmaniye camii medresesi, imareti ve türbesiyle birlikte yapılmıştır. İnşaat Birinci Mahmut zamanında başlamış, Üçüncü Sultan Osmanın cülusundan sonra 1753 de sona ermişti. Binalar bitince Üçüncü Sultan Osmanın adına vakfa geçirilerek görevlileri tayin edilmiştir. Nuruosmaniye topluluğu batının rokoko usulü ile Türk mimari tarzının karışmasıyla Borok stiline yapılmıştır. Mimarı Simon Kalfasıdır.

Kütüphane birçok safhalar geçirmiş birçok padişahlar görmüştür. Padişahın bilhassa kendisi için yaptırdığı ve kendine takdim edilen eserleri muhafaza ettirdiği kütüphane başlangıçta tayin edilmiş 6 hafız tarafından idare edilmiştir. O devirde kütüphanede bugünkü eserlerin yarısı kadar yazma bulunuyordu. Kütüphanenin iki giriş kapısı olup birisi padişahın girişi ve çıkışı için yapılmıştı. Hümayun kapısı diye adlandırılan bir kapı bugün kullanılmıyor. Camiye gelen padişah namazdan sonra caminin arkasındaki kapıdan kütüphaneye girerdi. Doğrudan doğruya kütüphane olarak yapılan bu bina içinde on iki metre yükseklikte bir büyük kubbe ile buna eklenmiş on üç kubbeçikten müteşekkil güzel bir okuyucu salonu vardır. Kütüphanedeki kitapların birçoğu Nuruosmaniye kısmına aittir. Bu kısımdan 5000 e yakın eser olup çoğunu arapça eserler teşkil eder. Sırasıyla Türkçe yazmalar, Farsça yazmalar, Türkçe basmalar ve çağatayca eserler gelir. Bazı eserlerde Mecmuatül - Resaillerde olduğu gibi birkaç dilden ibaret makaleler, şiirler, kasideler vardır.

Bundan sonra Bayram Paşa kitapları gelir. Bunlar ancak 80 tane olup içerinde Kur'anlar mühim bir yekûn tutar. Bunların da ekseriyetini Arapça yazmalar teşkil eder.

Kütüphanenin yeni eserler kısmında ise ilk kuruluşu sıralarında vakfedilmiş eserler, şahıslar; müesseseler tarafından hediye olunmuş Osmanlıca kitaplar bulunur. Bunların 3500 tanesi yeni, 600 tanesi eski harflidir. Yeni harfli kitaplar arasında çeşitli dillerde yazılmış olanlar vardır. Kütüphanenin asıl özelliğini belirtecek kitaplar yazma eserlerdir. Bunların arasındaki bazı Kur'anlar beynelmil şöhretlere sahip olup bilhassa İslâm âleminde derin ilgi toplarlar. Meselâ, İslâm tarihi konusunda baha biçilemeyecek değerde bir Kur'anın

yaprakları kâğıt haline getirilmiş ceylân derilerinden yapılmıştır. Adeta kâğıt hissini veren bu derilerin işleniş dedelerimizin ince sanatlardaki maharetini açıkça göstermektedir. Ayrıca halk arasından duyulan bazı hikâyelere göre bu Kur'anda Halife Osman'ın kanı bulunduğu ve bir diğeri'nin ise Hazretî Ali'nin yazısı olduğu anlatılır. Bazı müelliflerin kendi eserlerinin hattatlığını yapmış olmaları onların değerlerini bir kat daha yükseltmiştir.

Meşhur ilim adamlarından İbni Sina'nın yazmış olduğu ve sonra Fatih Sultan Mehmed'e takdim edilen bir eser gerek tezhib ve gerekse yazı bakımından büyük bir kıymet taşımaktadır. Türk kiyede matbaanın kurucusu İbrahim Müteferrika'nın ilk eserlerinden birisi, ve beş altı asır evvel hattatlığını bir kadının yapmış olduğu bir kitab en değerli eserler arasında gösterilebilir.

Ayrıca sanat noktasından büyük değerde eserler de pek çoktur. Bunların kimisi çok ince, gözle zor takip edilebilecek şekilde musannâ, tezhibli kimi mükemmel tezyinatlı, kimi cildin de çok güzel çekil, renk, sistem ahengi taşıyan oymalı, kimi ise yaşayış saltanat ihtişamlarını gösteren zarif minyatürlerle donanmıştır. Bunlar gözle görülmeden anlatılması mümkün olmayan güzellik ve inceliklerdir. Bütün bu eserler içindekilere göre ilim ve edebiyatımızın en mükemmel örnekleri olmaları ayrıca sanat tarihimizin en canlı misalleri teşkil etmesi sebebiyle birer şaheser sayılabilirler.

Meslekî alandaki kitaplar sistematik sınıflama sonunda okuyucuya sunulmuştur. Burada her tasnif numarası ve işaretler birer sistemi birer konuyu ifade ederler. Okuyucu bu fişlerdeki numaralara bakarlar.

Bu kılavuzlara göre kendisine gerekli fişleri seçerler. Yazma eserlerin eskiden yapılmış olan tasnifleri numara sırası takibeden muhtelif ilmi ve edebî bölümler halindedir. Baş kısmı, dinî kısım olup sırasıyla Kur'anı Kerimler, Fetva, Feraiz, Akaldî Kelâm, Din Ahlâkî Hikmet, Mantık, İlmî Nücüm, Cifre, Dualar gelir. Sonrakı kısımları bugünkü ilimlere ayrılmıştır. Bugün İstanbul kütüphanelerinin bir çoğunda olduğu gibi Nuruosmaniye Kütüphanesinde de Decimal tasnif usulü tatbik edilir. Bu sistemde başlıca üç yolda çalışılır:

a) Müellif ismini esas tutarak, bu ismin harflerine göre alfabece sıralanmış katalog fişleri,

b) Kitap isimlerini esas tutarak

yapılmış katalog fişleri,

c) Konu esasına göre ilmi tasnif fişleri.

Buna göre tasnif sırasında bir eserin önce bütün bu tasnifin esas olabilecek bir tesbit fişi işlenmekte daha sonra bu fişten üçer tane olmak üzere katalog fişleri yazılmaktadır.

Decimal tasnif okuyuculara bir çok cepheden faydalı olduğu gibi beynelmil bir sistemin tabiki sebebiyle yabancı müsteşriklere de kolay gelmektedir.

İstanbulun genel kütüphanesinde bulunan eserlerin çoğu yazma olup bunlardan dini, tasavvufi eserler bulunduğundan bazıları bir eser tam mânasıyla bir ilme bağlamak mümkün olamamaktadır. Kütüphanelerimiz bu noktadaki eksikliğinde giderilmeye çalışılıyorlar. İslâm dinî gibi muazzam bir tarihi bağları olan bir din üzerinde kesin kararlar pek kolay olmadığundan yazma eserlerin tasnifi üzerinde titizlikle çalışmak gerekir.

Ayrıca; yazdığı esere kendi adını koymuyarak, bugünkü ilim adamlarını ve kütüphanecileri zor duruma düşürecek kadar mütevazı olan dedelerimizin kıymetli eserlerinde müellif isimlerini bulamamak gibi çetin sebepler vardır. Bütün bu sebeplerden dolayı yazmalarımızın çok kısa zamanda tasnif edilemeyeceği meydandadır.

İbni Sina Mecmuaları, Mecmuatün - Nezâr, Heşt Behîst, Selânikî tarihleri, çeşitli divanlar ve Mecmuatül Resailler gibi tarihî edebî, tıbbî eserler sık sık aranmaktadır. Yeni eserlerden bu konulardan başka hukukî, iktisadî olanları da vardır. Lûgat ve ansiklopediler okuyucuların el kitapları gibi hemen her zaman karıştırılır.

Bu arada taşrada buldukları için her zaman kıymetli eserleri göremiyen vatandaşlarımız dinî cebheden değer taşıyan eserleri görmek ve tanımak için sık sık Nuruosmaniye Kütüphanesine uğurlarlar.

Öğrencilerin ve iş sahiblerinin etüdlerini kolaylaştırmak gayesiyle kütüphaneye Ekim ayından Haziran sonuna kadar hafta tatilini Pazartesi öğleden sonra ve Salı günleri yapar.

Birkaç yıl öncesine kadar kütüphane ve kütüphanecilik konusu oldukça gizli kalmışsa da bugün artık bu alan aydınlanmaya ve hareketlenmeye başlamıştır.

